

Олонхо муудараанын обону иитии

Проегы онордо: КНРС (Я) учуутала

Попова Ульяна Валерьевна

Иитэр улэ ыарахана обо ис айылбатынан сайдыыта уонна обону култуураба сыьыаран сайыннарыы сатаан – кыайан дьуэрэлэспэтиттэн тахсар диэн уэрэхтээхтэр быьааран тураллар. Бугунну олохпут сурун тосхоло – обону торообут айылбатыгар соп тубэиннэрэн, алтыыннаран, уолу-кыыы айылбатын быьытынан арааран, дьыл, кэм-кэрдии хаамытынан салайтаран, ол аата обону торут угэскэ олобуран иитии-уэрэтии, уьуйуу буолар.

Олонхо саха оботун уэрэтиигэ-иитиигэ суду улахан суолталаах.

Г.Н.Волков саха олонхотун иитэр суолтатын туьунан маннык суруйар: „Олонхо, являясь концентрированным выражением духовной жизни якутского народа, несет на себе огромную педагогическую нагрузку; оно богато воспитательными идеями, в нем много образовательного материала, оно формирует любовь к народу и человечность, его текст развивает ум, память, наблюдательность, сами олонхосуты являются прекрасными учителями народа. В олонхо получили отражение цели воспитания и его методы, определены черты личности и средства воздействия на чувства, сознание и поведение подрастающего поколения“.

Бырайыак „Олонхо муудараанын обону иитии“.

Олобуруута: Билинни сайдыылаах, кыьиэхэ сыьыан уустугурбут кэмигэр, олонхо муудараыгар олобуран кыьилии кыьини иитэн таьаарар баба санааларга тирэбирии.

Объект: Мастаах орто уопсай уэрэхтээьин оскуолата.

Предмет: Обону уорэтии – иитии, сайыннарыы тиьигэ.

Сабаьалааьын: Олонхо муудараыын туттан хас биирдии саха ыала, обо тэрилтэтэ обону иитиини диринник толкуйдаан, ырытан, уорэтэн кордоьунэ эрэ, билинни уустук олоххо сахалыы укулааттаах, сирдээх-майгылаах, бигэ туруктаах кыьини иитэн таьаарабыт.

Научнай суолтата: олонхо ис кыабар олобуран, уунэр колуонэни иитии проблематын быьаарыы.

Саналыы коруу: олонхо муудараыгар олобуран, кэнчээри ыччаты оскуолаба иитэр эйгэтин тэрийии сонун.

Сыала: олонхо муудараынан обону оскуолаба иитиини тэрийии.

Бырайыак соруктара:

- оскуолаба олонхо муудараыгар олобуран обону иитэр эйгэтин тэрийии, ыал олоьор дьибэ обо олонхону истэр – аабар усулубуйатын тэринэрин ситиьии;
- саха героическай эпоьын олонхону чолунэн хаалларыыга, уорэтиигэ уонна тэниитиигэ обону кытта улэьэ учууталлары, тороппуттэри, нэьилиэннэьэ бары аранатын кытта социальнай бииргэ улэлэьэьин;
- олонхону обо иитиитигэр туьаныы (олонхо сурун санаатынан обону иитэргэ маннык

- хайысхалары тутууу: истии, кордоруу, аабыы, алтыбыы, ууйуу, такайыы, сайыннарыы);
- олонхо сурун идиэйэтин, коруулэрин олоххо-дьаахха туяаныы: сирдээх майгы, ой-санаа, тыл-ос, эт-сиин, дьизэ-уот, сизэр-туом, танас-сап, абылык, дьарык, идэ;
 - туолбэ олонхото: туолбэ олонхотун оёону патриотическай тыынна иитэргэ туяаныы, торообут сир-ийэ дойду – аан дойду ойдобулу иитии, оёо туолбэ олонхотун, олонхоёуту чинчийэр улэтигэр дьизэ кэргэн комотун туяаныы;
 - норуот уйулбатын утуо оруттэрэ оёону сайыннаар, ууйар кьахтарын кордорор улэни, уопуту тарбатыы;
 - Туолбэ дьонун утуо быыыларыгар – майгыларыгар болёомтону тардыы уонна дьон уйулбатын учугэй оруттэрин булан, онно ыччаты ууйуу, оёо туолбэ олонхотун, олонхоёуту чинчийэр улэтигэр дьизэ кэргэн комотун туяаныы.

Оскуолаёа олонхо мүүдарабынан оёону иитиигэ корсор сүрүн кьыалёаларбыт маньыктар:

- Тороппуттэр олонхону ситэ сыаналыы, ситэ ойдуу иликтэр;
- Олонхо эйгэтин салгыы олохсугарбытыгар Олонхо киинэ улэёё киирэ охсоро наада;
- Олонхону уорэтии, аабыы алын кьыластан саёалаан киирэрэ буоллар;
- Оскуола дьизэтэ-уота кэниирэ, санардыллара буоллар

Бырайыагы улэёё киллэрэргэ оскуола күүстээх отто:

Оскуола педагогическай кадр оттунэнхааччыллыыта;

Оскуола материальной базата;

Эбии уорэхтээбин педагогтара;

Компьютер;

Интернет;

Библиотека базата;

Музей матырыяаллара.

Бырайыак ис хобооно:

- „Билинни кэмнэ политическай уонна буттуун национальной сорук быыытынан уорэхтээбин улэтин санардыы государственнай былаас структураларын табымыгар анардас ведомство бырайыагын эрэ быыытынан олоххо киллэриллэр кьаёа суох. Ол аата уорэхтээбин политикатын активнай субъектарынан бары гражданнар, дьизэ-кэргэн уонна тороппут общественноёа, производственной предприятиялар, олохтоох салайыныы органнара буолуохтаахтар,“ – диэн Саха Республикатын Уорэбин миниистирэ Ф.В.Габышева атырдьах ыйынааёы субэ муньахха 2004 сыллаахха эппитэ.
- Бу соругу толорорго анаан биьиги оскуолабытыгар эмиэ араас улэлэри тэрийэбит. Ол курдук, туолбэ дьоно оскуолаёа ытыллар араас мероприятияларга, научнай-практическай конференцияларга, спортивной курэби тэрийсэргэ-ытытыарга кьитталлара, тэрийсэллэрэ угэскэ кубулуйда.

Улэ сурун хайысхалара

Уорэтэр хайысхаба тороллут кыттыта:

- Идэбэ туяайыылаах уорэхтээын (социальной-экономической, гуманитарной кылаастар);
- Анал элективнэй куурустар;
- Олонхону чинчийэр улэлэр;
- Лаабыр улэтэ.

Сайыннарар, иитэр, бодорубар хайысха:

- Нэбилиэккэ Олонхо Киинин тэрийии, сайыннарыы;
- Олонхону уйэтитэргэ, сайыннарарга обону иитиигэ улэ араас формалара
- Ытыллар улэлэр

I туьумэх. Бэлэмнэнии улэ – 2022- 2023с.с.

- ❖ Проект онорон оскуолаба олохсугуу;
- ❖ Олонхону педагогтар билиилэрин- коруулэрин туруга;
- ❖ Кадры кытта улэ;
- ❖ Бырайыакка сыбыаннаах литератураны уорэтии, семинардары тэрийии.

II туьумэх. Олоххо киллэрии.

- ❖ Улууска комускээын - 2024 сыл
- ❖ Олонхо эйгэтин нэбилиэккэ олохсугуу, кордоруу - 2024 сылтан сабалаан.

III туьумэх. Тумуктуур кэм.

- ❖ Олонхонон сайдыы мониториннын кордоруу - 2024 сыл;
- ❖ Обону олонхо муударыынан иитии улэтин ырытыы, сыаналаабын;
- ❖ Ытыллыбыт улэнэн матырыяаллары тумуу, ырытыы, тумуктээын, сана табымна тахсыы;

Уопуту тарбатыы.

Кэтэбиллэр тумуктэр: олонхо муударыыгар олобуран обо орто дойду дьонун утуо майгытын-сигилитин инэринэригэр куннэтэ соптоох эйгэни олохтоон, билинни сайдыылаах, кыбиэхэ сыбыан уустугурбут кэмигэр кыбилии кыбини иитэн табаарыы.